

ЗАГУБЛЕНІ БАТЬКИ¹

К. ХАНТИНГТОН
доцент Школи права
(Фордхемський університет, США)

Намагаючись захистити дітей від зневаги та насильства в сім'ї, система захисту дітей у США звертає увагу на батьків, розглядаючи їх як потенційних порушників. Така увага свідчить про дискусію, яка точиться навколо втручання держави у ці справи: права батьків порівнюються з правами дітей, а незалежність сім'ї вважається домінуючою цінністю. Проте система захисту дітей неправильно визначає місце батьків у цьому випадку, що спричиняє наукові дискусії, які не вирішують проблеми, а методи втручання у сімейні справи іноді виявляються непродуктивними.

Ефективна система захисту дітей повинна будуватися на розумінні того, що загалом держава може в найкращий спосіб допомогти дітям шляхом підтримки їхніх батьків. Нині держава значною мірою ігнорує батьків до того моменту, коли вже наступила криза в сім'ї, а дітей забирають до виховних закладів. Держава позбавляє батьків батьківських прав, і тим самим позбавляє дітей благополуччя. Нині не визнається той факт, що в багатьох випадках існує залежність інтересів батьків, дітей та держави.

Сучасна система лише начебто допомагає батькам. Держава зобов'язана зберігати сім'ю, коли це можливо, та повертати дітей назад до батьків, якщо це безпечно. Проте державна допомога, яка надається для реалізації цих завдань, не досягає своєї цілі. Держава робить занадто мало для запобігання випадкам прояву зневаги та насилля до дітей, а коли це трапляється, держава надає незначну допомогу батькам, щоб вони усунули причини, які лежать в основі таких проявів. Більше того, в обох випадках держава рідко взаємодіє з батьками, як з рівними партнерами.

У цій статті я пропоную інше бачення системи захисту дітей, яке б найбільшою мірою запобігало насиллю та зневазі до дітей, а у тих випадках, які все-таки

¹ Деякі ідеї цієї статті були опубліковані в журналі *Family Law Quarterly*. — 2008. — Vol. 42. — P. 131–144.

трапляються, сприяло усуненню причин проблеми. У пропонованій системі захисту дітей батьки стають партнерами з державою. Якщо держава дійсно прагне запобігти насиллю та зневазі до дітей, вона повинна взаємодіяти з батьками. У цій статті я аналізую підхід, який фокусується на батьках, базується на попередніх аргументах, які я наводила в контексті покращення системи захисту дітей¹. У пропонованій системі саме батьки, які більше не будуть відокремлені від дітей, представляють собою ключ до безпеки та благополуччя дітей.

I. ПРИСУТНІ, АЛЕ НЕ ВРАХОВАНІ

Метою системи захисту дітей є захист дітей, постраждалих від насилля та зневаги у своїх сім'ях, а також зміцнення тих сімей, де є така загроза. Держава, як «батько нації» (*parens patriae*), втручається у справи сімей, пропонуючи «послуги із захисту дітей»². Ці втручання включають такі заходи: надання підтримки з метою збереження єдності сім'ї, відокремлення дітей від їхніх біологічних сімей та поміщення їх у виховних закладах, що іноді призводить до позбавлення батьківських прав та усиновлення дитини.

З одного боку, система захисту дітей приділяє багато уваги ролі батьків. Адміністрація штату втручається тільки тоді, коли батьки неспроможні надати дитині мінімальне піклування, і це стає ризиком для дитини. Таке визначення робить обов'язковим оцінку якості піклування батьків про дітей. Якщо представник системи захисту дітей ініціює судову справу, остаточний результат залежить від поведінки батьків. Якщо батьки здатні задовольнити вимоги плану, викладеного у судовій справі, та переконують адміністрацію штату, що він/вона здатна адекватно знову виконувати роль батька/матері, вони, ймовірно, знову отримують опіку над дитиною. І навпаки, якщо цього не відбувається, адміністрація штату може прийняти рішення про позбавлення батьківських прав на дитину і розпочати процес пошуку сім'ї усиновлювачів.

При втручанні держави у справи сімей батьки перебувають у центрі уваги. Держава втручається тільки тоді, коли батьки не забезпечують мінімального рівня піклування про дітей, і держава призупиняє своє втручання в сімейні справи, якщо батьки можуть довести, що вони знову спроможні забезпечити цей мінімальний стандарт піклування.

Незважаючи на таку, здавалося б, значну увагу до батьків, реальність системи захисту дітей полягає в тому, що відсутня *достатня* увага до батьків. Держава робить занадто мало для того, щоб запобігти насиллю та зневазі до дітей, і коли держава все-таки втручається, це, як правило, трапляється в момент кризи у сім'ї, коли дитина вже стала жертвою насильства чи зневаги, або коли це неминуче. У таких випадках діти вже неодноразово страждали³. На додаток до цього, відносини між батьками та державою погіршуються, держава займає позицію погроз

---

¹ Див. загальний огляд *Huntington C. Mutual Dependency in Child Welfare // Notre Dame Law Review. — 2007. — Vol. 82. — P. 1485; Huntington C. Rights Myopia in Child Welfare // UCLA Law Review. — 2006. — Vol. 53. — P. 637.*

² У цій статті я використовую терміни «система захисту дітей» та «послуги із захисту дітей» як взаємозамінні, щоб охопити всю систему, призначення якої є реагування на випадки насильства та зневаги до дітей.

³ Див. *Huntington C. Mutual Dependency in Child Welfare // Notre Dame Law Review. — 2007. — Vol. 82. — P. 1487* (де описується довготерміновий шкідливий вплив на дитину випадків насилля на зневаги до неї).

про відібрання дитини, а батьки, як правило, намагаються чинити супротив такому відібранню. Конфлікт між державою та батьками перешкоджає можливості співпраці та вказує на нерівність прав між державою та сім'ями.

Не тільки момент втручання держави у сімейні справи є несвоечасним, але також і спосіб самого втручання не відповідає реальним потребам сімей. Та допомога, яку надає держава для об'єднання батьків із дітьми, є часто зовсім неналежною. Незважаючи на те, що зневага та насилля над дитиною є досить серйозними порушеннями і жодна дитина не повинна відчувати це на собі, відокремлення дітей від сімей та переведення їх до виховних закладів мають свої негативні наслідки¹. Якби держава дійсно прагнула надати допомогу дітям, вона б втрутилася іншим способом. У наступних двох частинах описується така система захисту дітей.

II. БАТЬКИ ЯК ПАРТНЕРИ ДЕРЖАВИ ПРИ ЗАПОБІГАННІ ПОРУШЕННЯМ

Існує гарна можливість для того, щоб ефективно запобігати порушенням прав дитини. Як загальні програми боротьби з бідністю, так і цільові програми із запобігання насильству є ефективними засобами для зниження рівня насильства та зневаги до дітей. Як приклад можна привести програму Партнерство батьків та медичних сестер, яка виявилася ефективною при попередженні проявів насильства та зневаги до дітей². Згідно з цією програмою медична сестра державної системи охорони здоров'я відвідує матір під час першої вагітності у малозабезпечених сім'ях, і так протягом двох років. Медична сестра перебуває поряд і сприяє покращанню здоров'я майбутньої матері, допомагає батькам краще піклуватися про дитину, навчає, як підтримувати економічну стабільність сім'ї, консулюючи батьків, як правильно визначити цілі стосовно навчання та працевлаштування, та допомагає планувати наступні вагітності. Результати цієї програми вражаючі. У сім'ях, яким надавалася така допомога, кількість випадків насильства та зневаги до дітей менша на 80 %, ніж в інших сім'ях³.

Програми навчання в ранньому дитячому віці також пов'язані зі зменшенням рівня насильства та зневаги до дітей. Як приклад, Центр батьків та дітей в окружній школі Чикаго забезпечує навчання в ранньому дитинстві для дітей,

¹ Див. *Huntington C. Rights Myopia in Child Welfare // UCLA Law Review. — 2006. — Vol. 53. — P. 660–662* (де описуються ці ризики).

² Див. *Huntington C. Rights Myopia in Child Welfare // UCLA Law Review. — 2006. — Vol. 53. — P. 1532–1534* (де описується фінансова ефективність відвідування дітей медсестрою та навчальні програми в ранньому дитинстві).

³ Див. *U.S. Dep't of Justice, Office of Juvenile Justice & Delinquency Prevention Nurse—Family Partnership, OJJDP Model Programs Guide 1 (2006); Glazner J., Bondy J., Luckey D. et al. Final Report to the Administration for Children and Families, Effect of the Nurse—Family Partnership on Government Expenditures for Vulnerable First-Time Mothers and their Children in Elmira, New York, Memphis, Tennessee, and Denver, Colorado, 1 (2004); Olds D. L. Prenatal and Infancy Home Visiting by Nurses: From Randomized Trials to Community Replication // Prevention Science. — 2002. — Vol. 3. — P. 153, 161–163*. Дослідження свідчать про позитивні результати програми як для батьків, так і для дітей. Існує безліч прикладів. Зокрема, діти, яких відвідувала медична сестра, рідше притягались до кримінальної відповідальності. Див. *Olds D., Henderson C. R., Cole R. et al. Long-term Effects of Nurse Home Visitation on Children's Criminal and Antisocial Behavior: 15-Year Follow-up of a Randomized Controlled Trial // Journal of the American Medical Association. — 1998. — Vol. 280. — P. 1238, 1241*.

починаючи з дошкільної освіти аж до третього класу. Програма забезпечує послугами дітей, зокрема, передбачає медичний огляд та безкоштовне харчування, а також відвідування батьків та направлення на консультації до соціальних служб. Програма також забезпечує навчання батьків. Результати програми показали, що рівень насильства та зневаги до дітей у програмах дошкільного навчання виявився на 52 % нижче, ніж відповідний рівень в контрольній групі. Результати виявилися ще кращими у тих дітей, які брали участь у програмі щонайменше чотири роки. У цих дітей рівень насильства та зневаги був на 48 % нижче, аніж відповідний рівень для дітей, які брали участь у програмі від одного до чотирьох років¹. Проте, незважаючи на таке ефективне запобігання порушенням, держава не поспішала робити потрібні інвестування в описані програми. Нездатність повністю забезпечити цей підхід до захисту дітей, орієнтований на запобігання порушень, є результатом багатьох факторів, проте однією суттєвою перешкодою на цьому шляху є концепція автономії сім'ї. Юридичні та культурні передумови в США сформували загальноприйнятий підхід «свобода від втручання держави». Автономія сім'ї, як «незалежність від», є ідеєю, яка полягає в тому, що сім'ї відокремлені від держави, і що держава не може втручатися у життя сім'ї за відсутності надзвичайних обставин, таких як насильство та зневага.

Потрібно переконатися, що сімейна автономія дійсно слугує важливим інтересам. Сімейна автономія захищає сімейну недоторканність шляхом забезпечення того, щоб держава не відібрала дитину тільки тому, що представники держави вважають, що інший з батьків створить краще середовище для дитини. На додаток до цього, сімейна автономія захищає право батьків самостійно приймати рішення².

Для сімей, які залучені до державної системи захисту дітей, концепція сімейної автономії «незалежність від», сімейна недоторканність та право батьків самостійно приймати рішення є під загрозою. Держава не втручається до тих пір, поки сім'я не розпадеться. А коли держава все-таки втручається, вона значною мірою замінює батьків у прийнятті рішень.

Концепція «незалежність від» означає, що всі сім'ї можуть та повинні функціонувати без підтримки держави, і що «залежність» — це відхилення від норми. Як мною, так і іншими вченими, після довгих досліджень було зроблено висновок, що віра в те, що кожна сім'я існує незалежно від держави, просто не відповідає дійсності³. Держава не тільки встановлює, які особи входять до складу сім'ї, але і надає сім'ям підтримку.

---

¹ Див. *Reynolds A. J., Robertson D. L. School-Based Early Intervention and Later Child Maltreatment in the Chicago Longitudinal Study // Child Development. — 2003. — Vol. 74. — P. 3; Reynolds A. J., Temple J. A., Ou S. R. School-Based Early Intervention and Child Well-Being in the Chicago Longitudinal Study // Child Welfare. — 2003. — Vol. 82. — P. 633.*

² Ця ідея була частиною міркувань, які спонукали Верховний суд у справі *Pierce v. Society of Sisters* прийняти рішення, згідно з яким батьки мають конституційне право на вибір школи для своєї дитини і тому немає обов'язку відправляти дитину до державної школи. Див. 268 U.S. 510, 535, (1925) («Ліберальна теорія, на основі якої тримаються всі уряди цієї держави, виключає право держави стандартизувати її дітей... Дитина не є простим творенням держави; ті, хто виховують її, мають право вирішувати її долю»).

³ Див. *Huntington C. Mutual Dependency in Child Welfare // Notre Dame Law Review. — 2007. — Vol. 82. — P. 1512–1515.*

Економічно стабільні сім'ї мають користь від правового регулювання суспільних відносин щодо одруження та розлучення, спадкових відносин та встановлення права батьків стосовно третьої сторони¹. Корисним є отримання освіти в державних школах та податкові пільги в разі наявності дітей. Сім'ї з низьким рівнем доходів також потребують підтримки з боку держави, хоча їхні потреби можуть відрізнятися та включають такі речі, як субсидії на житло та соціальне забезпечення дітей.

Незважаючи на таку універсальну залежність від підтримки держави, ідея, що деякі сім'ї є незалежними, все ще жива. Це є наслідком явища так званого «фоновому шуму і музики». Деякі форми державної допомоги, такі як безоплатна середня освіта, є настільки звичні, що вони не сприймаються як державна допомога, а вважаються радше нормою життя — як «фоновий шум». І навпаки, нова форма державної допомоги, наприклад, субсидії на житло, змінює стан речей і таким чином розглядається як допомога сім'ям. Така допомога сприймається як нова «музика».

Базуючись на помилковій концепції, що деякі сім'ї функціонують незалежно від держави, концепція автономії сім'ї «незалежність від» підсилює вірування в те, що держава не повинна допомагати сім'ям до того моменту, поки не настане криза. Це призводить до деструктивних наслідків.

Для малозабезпечених сімей концепція «незалежність від» означає, що вигоди від концепції (недоторканність сім'ї та право приймати власні рішення) ставляться під сумнів. Концепція «незалежність від» означає, що держава не бере на себе відповідальності за сім'ю до того моменту, поки сім'я не «розпадеться». Але без своєчасної підтримки держави сім'я найбільш вірогідно розпадеться, і збільшиться можливість того, що держава забере дітей у батьків та віддасть їх до виховних закладів, піддючи загрози як недоторканність сім'ї, так і батьківське право на прийняття рішень.

Для того, щоб змінити юридичне та культурне середовище та дозволити, щоб переважав підхід, орієнтований на запобігання порушенням у системі захисту дітей, ми повинні переглянути концепцію про автономію сім'ї. З цією метою я запропонувала нове розуміння відносин між сім'єю та державою, яке полягає у взаємозалежності.

Взаємозалежність означає, що всі сім'ї відчувають потребу у допомозі держави у багатьох випадках, включаючи ті, про які йшлося вище. Проте не тільки сім'ї потребують підтримки держави, а й держава потребує допомоги від сімей. Держава зацікавлена в тому, щоб її громадяни були спроможні брати участь у демократичних процесах. Сім'ї відіграють важливу роль у цьому «проекті розвитку», як його назвала Л. МакКлейн². Проте деякі сім'ї потребують соціальної та економічної підтримки для того, щоб бути здатними брати участь у проекті розвитку.

¹ Суттєве виключення існує для одностатевих партнерів. У більшості випадків одностатеві батьки не мають тієї системи захисту, як різностатеві одружені батьки.

² Див. *McClain L. C. The Place of Families: Fostering Capacity, Equality, and Responsibility.* — Cambridge, MA : Harvard University Press, 2006. — Р. 3, 17 (описується роль сімей у «проекті формування здатних, відповідальних самодостатніх громадян» і стверджується, що такий «проект має на меті вдосконалення здібностей людей для демократичного ... самоврядування»).

Крім цього, держава зацікавлена в тому, щоб сім'ї готували повноправних членів суспільства. Хронічна бідність призводить до серйозних проблем у процесі емоційного, пізнавального та фізичного розвитку дітей, незалежно від того, чи залучена сім'я до системи захисту дітей. Якби держава забезпечувала потрібну соціальну та економічну допомогу, цілком вірогідно, що сім'ї змогли б виконувати важливу роботу з виховання дітей.

У рамках взаємозалежності ми говоримо, що всі сім'ї певною мірою потребують підтримки держави, і що сама держава має сильний інтерес у задоволенні сімейних потреб. Якщо ми визнаємо цю взаємозалежність, тоді почнеться розбудова більш широкого та продуктивного розуміння відносин між сім'ями та державою, створюючи таке середовище, в якому держава зможе допомагати сім'ям задовго до моменту виникнення кризи, і таким чином запобігати порушенням прав дитини.

Чітко усвідомивши концепцію взаємозалежності держави і сім'ї, ми можемо переходити до теми цієї статті — загублені батьки. Концепція автономної сім'ї «незалежність від» не вирішує проблему всіх потреб батьків. Хоча батьки все-таки потребують захисту недоторканності сім'ї та збереження права на прийняття рішень, вони також потребують допомоги від держави і ця допомога є дійсно важливою для захисту недоторканності сім'ї та збереження права батьків на прийняття рішень.

Сучасна система захисту дітей не враховує ролі батьків, припускаючи, що батьки зможуть самостійно подбати про свої сім'ї без допомоги держави. Коли батькам це не вдається зробити, на зміну приходить держава і діє досить жорстко в караючий спосіб. Виконуючи це, система захисту дітей втрачає важливу можливість для запобігання насиллю та зневазі до дітей.

Тісно та ефективно співпрацюючи з батьками, держава могла б зменшити рівень насилля та зневаги до дітей, а також покращити добробут дітей. Суттєвим для підтримки підходу взаємозалежності у системі захисту дітей є визнання того, що держава має великий інтерес у покращенні добробуту дітей. Проте державі може бути складно отримати доступ до самих дітей, особливо наймолодших, без контакту з батьками. Подібним чином батьки зацікавлені у покращанні добробуту своїх дітей, проте вони не можуть реалізувати цю зацікавленість без підтримки держави. При використанні підходу взаємозалежності батьки виступають ключовими акторами в системі, яка дійсно служить інтересам дітей.

Батьки відіграють важливу роль, оскільки діти від народження до трьох років перебувають зі своїми сім'ями, а не в школах чи інших державних закладах. Для допомоги наймолодшим дітям держава може безпосередньо інвестувати в дітей, скажімо, для прикладу, в забезпечення охорони здоров'я. Проте питання, про яке досить часто забувають, це те, що держава повинна також інвестувати в дітей *опосередковано* шляхом задоволення потреб батьків. Держава повинна підтримувати батьків, щоб вони були здатні захистити та дбати про своїх дітей.

При наданні такої підтримки важливо не порушити цілісності сім'ї та не обмежувати батьківських прав у прийнятті рішень. Взаємозалежність не зменшить рівня державного втручання в систему захисту дітей. Навпаки, взаємозалежність є основою для відвідування сім'ї медичною сестрою та забезпечення навчальних

програм для наймолодших. Шляхом менш нав'язливого раннього втручання держава позбавиться потреби більш пізнього, жорсткого втручання, яке має складні наслідки.

Звичайно, сім'я може завжди відмовитися від підтримки, і держава не обов'язково вимагає від сім'ї, наприклад, приймати медичну сестру вдома. Але надаючи сім'ї вільний вибір, держава має більше шансів встановити дружні відносини з батьками. Рання допомога через волонтерські програми сприяє створенню іншого типу відносин між батьками та державою.

Надання права вибору при державній допомозі не дозволить позбавити батьків права приймати рішення. Хоча це не зовсім легко, все ж можливо одночасно захистити як інтереси батьків при прийнятті рішень, так і інтереси держави в забезпеченні її підтримки.

Підсумовуючи, слід сказати, що держава може *реагувати* на факти насилля та зневаги до дітей, не торкаючись потреб батьків. Дійсно, це є досить точна характеристика існуючого підходу. Але щоб *запобігти* насильству та проявам зневаги до дітей, держава повинна взаємодіяти з батьками. Модель взаємозалежності відносин між державою та сім'єю, яку ми пропонуємо, пройде довгий шлях до повного розуміння тієї ключової ролі, яку відіграють батьки у створенні добробуту для своїх дітей та добробуту всього суспільства.

ІІІ. БАТЬКИ ЯК ПАРТНЕРИ ПРИ ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ

Незважаючи на те, що неможливо запобігти всім випадкам насилля та прояву зневаги до дітей, є можливим реагувати в інший спосіб у більшості випадків. Існує широко розповсюджене хибне уявлення про те, що держава втручається у справи сім'ї тільки тоді, коли хтось із батьків серйозно порушить права дитини. Насправді, тільки десять відсотків усіх судових справ у системі захисту дітей варті притягнення до кримінальної відповідальності¹. І навпаки, приблизно 50 % усіх судових справ виникають у результаті випадків прояву зневаги, спричиненої бідністю, вживанням наркотиків, відсутністю житла або низьким рівнем забезпечення дитини².

Як держава вирішить усі ці проблеми? Федеральний закон вимагає від держави докладати розумних зусиль для возз'єднання сім'ї у більшості випадків³, таким чином завдання полягає в тому, щоб зробити ці зусилля як змістовними, так і ефективними. На відміну від більшості науковців, які акцентують на правах

¹ Див. *Waldfoegel J. The Future of Child Protection: How to Break the Cycle of Abuse and Neglect.* — Cambridge, MA : Harvard University Press, 1998. — P. 124–125.

² Див. там само. — P. 125; *Huntington C. Rights Myopia in Child Welfare // UCLA Law Review.* — 2006. — Vol. 53. — P. 666–667; див. також *Waldfoegel J. The Future of Child Protection: How to Break the Cycle of Abuse and Neglect.* — Cambridge, MA : Harvard University Press, 1998. — P. 125 (відмічаючи, що решта 40 % судових справ розміщені десь посередині, включаючи прояви насилля та зневаги, які не вважаються тяжкими і не вимагають втручання кримінальної системи, проте є вище рівня проявів зневаги, пов'язаних із бідністю). Якщо буде застосований взаємозалежний підхід до системи захисту дітей, кількість справ про насильство та зневагу до дітей зменшиться. Також кількість випадків, пов'язаних із бідністю може зменшитись. За таких обставин модель вирішення проблем у системі захисту дітей, яка описується у цій частині, буде менш значущою.

³ Див. *42 U.S.C. §§ 671(a)(15)(B), 672(a)(1).* Існує декілька винятків. Див. там само, § 671(a)(15)(D)(i)-(iii) (що стосується негайного відібрання дитини, якщо хтось із батьків вчинив стосовно дитини тяжкі порушення, включаючи тортури, систематичне насилля та сексуальні домагання; хтось із батьків убив іншу дитину; або його було позбавлено батьківських прав щодо іншої дитини).

батьків чи правах дітей, я дотримуюся думки, що при односторонньому фокусуванні на правах ми ризикуємо втратити інші важливі фактори, які впливають на сім'ї в системі захисту дітей, що, в свою чергу, має негативні наслідки як для батьків, так і для дітей.

Сучасна модель системи захисту дітей, яка базується на правах, є практично та концептуально хибною. При реалізації така модель системи захисту дітей не може захистити від расистського та політично підтексту прийняття рішень, вона не веде до ефективного захисту дітей.

Модель системи захисту дітей, яка ґрунтується на правах, є концептуально хибною, оскільки вона базується на автономній концепції «незалежно від». Проте більшість батьків, які залучені до системи захисту дітей, відчувають залежність від наданої матеріальної допомоги, а не автономію від держави¹. Модель системи захисту дітей, яка базується на правах, формує спосіб мислення виграв/програв, який стимулює суперницькі настрої та сприяє створенню антагоністичних відносин між батьками та державою. Така ситуація є несприятливою для співпраці, яка потрібна між батьками та державою при вирішенні складних сімейних питань.

Замість моделі, що базується на правах, я запропонувала «модель вирішення проблем» для системи захисту дітей. Модель вирішення проблем визнає потребу батьків у допомозі і вона заохочує співпрацю між державою та сім'ями. Основні інтереси (що держава не повинна забирати дитину за відсутності доказів неспроможності батьків, і що діти повинні відчувати себе в безпеці вдома) залишаються в силі. Проте ці інтереси захищаються шляхом переміщення фокусу на причини насилля та зневаги.

У моделі вирішення проблем перший крок полягає в тому, щоб розрізнити різні справи. Модель вирішення проблем найбільше підходить для 50 % судових справ, які належать до категорії прояву зневаги до дитини, що спричинена бідністю. Держава могла б зосередити свої обмежені слідчі та судові ресурси на решті судових справ і особливо на десяти відсотках справ, що закінчуються кримінальним обвинуваченням батьків. Таке фільтрування справ привело б до більш ефективного розподілу обмежених ресурсів у системі захисту дітей.

Метою моделі вирішення проблем є задоволення потреб дитини шляхом допомоги її батькам. Ця модель не припускає конфлікту між правами батьків та правами дітей, вона розширює коло пошуку тих, хто спричинив проблеми і хто зможе допомогти вирішити їх. У такий спосіб модель вирішення проблем усуває один із недоліків моделі прав, а саме: вона не генерує суперницькі процеси та антагоністичні відносини. Щоб вирішити занепокоєння з приводу того, що модель, яка базується на правах, віддає перевагу автономії і недооцінює допомогу і таким чином не враховує ролі бідності у випадках насилля та зневаги до дітей, модель вирішення проблем припускає, що за наявності державної допомоги батьки, вірогідно, зможуть самі піклуватися про своїх дітей.

---

¹ Це не є аргументом на користь того, що потрібно відмовитися від теорії прав батьків. Справа тут полягає в тому, що батьки у системі захисту дітей потребують соціальної та економічної підтримки від держави, щоб вони могли мати таку ж автономію у прийнятті рішень, яку можуть собі дозволити економічно незалежні батьки.

Механізм допомоги, характерний для *моделі вирішення проблем*, більше захищає батьків, ніж *модель, заснована на правах*. Допомога батькам у формі їх навчання для майбутнього працевлаштування, лікування від наркозалежності або надання субсидії на житло захищає краще батьківські права, ніж п'ятихвилинне слухання в суді після того, як дітей вже забрали від батьків.

Таке визнання потреби допомоги батькам краще визначає роль фактору бідності у випадках насильства над дітьми. Суспільство не буде вважати насильство та зневагу продуктом батьківської патології. Замість цього нове розуміння буде базуватися на соціальній відповідальності, тобто суспільство та держава несуть відповідальність за обставини, які призвели до випадків насилля та зневаги.

Цілий ряд заходів можуть задовольнити *модель вирішення проблем*, наприклад, такий захід як сімейна консультація є надзвичайно ефективним¹. Як одна з форм відтворення справедливості, сімейна консультація є способом вирішення справ дітей, які беруть участь у системі захисту, без залучення суду. Після того, як випадок насилля або зневаги до дитини було підтверджено, держава проводить сімейну консультацію за участю членів сім'ї, а також інших важливих людей у житті дитини, таких як учителі або релігійні лідери, для вирішення того, як захистити дитину та підтримати батьків. Професіонали, які представляють державу, організовують засідання та діляться інформацією, але тільки сім'я та члени громади складають план для захисту дитини та усунення причин, які призвели до насилля та зневаги. Консультанти та держава працюють разом для надання допомоги сім'ї, а також для безпеки дитини.

Існує п'ять принципів сімейних консультацій. Перший: діти виховуються краще у своїх власних сім'ях. Другий: сім'ї є відповідальними за піклування про своїх дітей, і ці сім'ї потрібно підтримувати, захищати та поважати. Третій: сім'ї можуть приймати раціональні, безпечні рішення стосовно своїх дітей, і сім'ї мають достатньо досвіду, щоб вирішувати власні проблеми. Четверте: сім'ї є самі собою експертами, що краще знають, які рішення краще працюватимуть для них. І нарешті, для того, щоб покращити становище сім'ї, їй треба надати свободу при прийнятті власних рішень².

Хоча існує багато способів проведення сімейних консультацій, можна виділити чотири обов'язкові умови (які відображають принципи, згадані вище). Перша умова: консультація має звертати увагу на сильні сторони сім'ї, а не висувати звинувачення. Одним зі способів досягнення цього є акцент на проблемі, а не на людині, і зосередження на допомозі. Незважаючи на те, що сучасна система повинна зберігати сім'ї, на практиці соціальні працівники часто зосереджуються не на сильних, а на слабких сторонах сім'ї. Друга умова: консультанти поважають та цінують культурні особливості та традиції відповідної громади. Третя умова: консультанти охоплюють сім'ю та людей, що її оточують (тих людей, які хочуть поділитися інформацією, людей, які люблять дітей та людей, які зацікавлені у

¹ Для більш широкого опису конференції групи сімей та перші дослідження про їхню ефективність дивись *Huntington C. Rights Myopia in Child Welfare // UCLA Law Review. — 2006. — Vol. 53. — P. 673–687.*

² *Duquette D. N. Non-adversarial Case Resolution // Child Welfare Law and Practice: Representing Children, Parents, and State Agencies in Abuse, Neglect, and Dependency Cases / ed. by M. Ventrell, D. N. Duquette. — Denver : Bradford Pub. Co., 2005. — P. 354.*

результаті рішення). І остання умова: консультанти розглядають суспільство як ресурс для сім'ї¹.

Сімейна консультація займається вирішенням проблем, які є причиною проявів насилля та зневаги, а також розвиває співпрацю між батьками та державою. Сімейна консультація надає допомогу всій «сімейній системі», стверджуючи, що найбільш ефективно втручання у справи дитини має місце тоді, коли вся сім'я задіяна в процесі².

Дітям потрібен такий спосіб втручання держави, при якому визнається складність сімейних проблем, важливість державної допомоги при вирішенні соціальних та економічних проблем, що лежать в основі насильства. Також треба дбати про безпеку дітей. Сімейна консультація є одним із способів захисту дітей у пропонуваній моделі вирішення проблем.

Модель вирішення проблем приділяє саме таку увагу, якої потребують діти, що залучені до системи захисту дітей, принаймні у 50 % випадків у справах, що пов'язані з бідністю. На відміну від суперницького підходу, характерного для моделі, яка базується на правах, з її неефективними намаганнями вирішити проблеми, які спричиняють насилля та зневагу, *модель вирішення проблем* ставить батьків у центр впливу держави.

Модель вирішення проблем базується на розумінні того, що допомога батькам, як правило, трансформується в допомогу дітям. Сімейна консультація є прекрасним засобом для реалізації цього, тому що вона вважає, що батьки та ті, хто їх оточує, є експертами у своєму власному житті і здатні знайти кращі рішення для своїх проблем. Як пояснив один із прихильників сімейних консультацій: «Відносини між сторонами є настільки індивідуальними та мінливими, що нерозумно було б вважати, що *чужі люди* можуть коли-небудь “знати” їх настільки добре, щоб із користю втрутитись у відносини. Єдиними, хто може допомогти, є самі члени сім'ї. З цієї причини саме вони повинні проаналізувати свої сімейні відносини та разом знайти способи їх покращення»³.

При використанні *моделі вирішення проблем* батьки не виступають у ролі пасивних отримувачів державної допомоги, і вони не є «поганими» батьками, які повинні доводити державі, що він/вона вже пройшли реабілітацію. Навпаки, батьки, хоча звичайно виступають частиною проблеми, є також важливою частиною рішення. Система захисту дітей матиме кращі результати, якщо батьки вважатимуться активними діячами у покращенні сімейних стосунків та буде визнано, що держава та громада відіграють важливу роль у підтримці сім'ї.

---

¹ Див. загалом *The Family Group Conferencing: New Directions in Community-Centered Child and Family Practice* / ed. by G. Burford, J. Hudson. — Hawthorne, New York : Aldine de Gruyter, 2000. — P. 42–44.

² С. Брукс характеризує п'ять ознак, притаманних «сімейній системі»: 1) встановлення членів системи сім'ї, 2) врахування взаємних інтересів всіх членів, 3) підтримка тривалих сімейних зв'язків, 4) наголос на існуючій ситуації та майбутньому, а не на минулих проступках і 5) зосередження на сильних сторонах сім'ї. Дивись *Brooks S. L. A Family Systems Paradigm for Legal Decision Making Affecting Child Custody* // *Cornell Journal of Law and Public Policy*. — 1996. — Vol. 6. — № 1. — P. 14–20.

³ *Ross R. Searching for the Roots of Conferencing* // *The Family Group Conferencing: New Directions in Community-Centered Child and Family Practice* / ed. by G. Burford, J. Hudson. — Hawthorne, New York : Aldine de Gruyter, 2000. — P. 13.

IV. ВИСНОВОК

З метою забезпечення добробуту дітей система захисту дітей повинна зосереджувати свою увагу на батьках зовсім по-іншому, ніж вона робить це зараз. Держава повинна взаємодіяти з батьками та надавати їм допомогу задовго до виникнення кризи, щоб запобігти проявам насилля та зневаги до дитини. У цих зусиллях держава не зможе допомогти дітям значною мірою, не співпрацюючи з батьками, і тому повинна розглядати батьків як важливих партнерів. Що стосується тих випадків насилля та зневаги, які все-таки трапляються, і особливо тих 50 % справ, які стосуються проявів зневаги з причини бідності, державі краще захистити дітей, співпрацюючи з батьками. Розглядаючи батьків як партнерів, держава може співпрацювати з сім'єю.

Переглянута концепція системи захисту дітей буде базуватися на розумінні взаємної залежності сім'ї та держави. Це допоможе сформувати правове та культурне середовище, в якому закріпиться підхід, орієнтований на попередження насильства над дітьми. Що стосується ситуацій, де насилля та зневага до дітей вже мали місце, переглянута концепція буде працювати в напрямі усунення обставин, які спричиняють прояви насилля та зневаги. В обох випадках (запобігання майбутньому насильству або усунення причин насильства в минулому) батьки виступають у ролі важливих партнерів, і більше не «губляться».

Хантінгтон К. Загублені батьки

Анотація. Система захисту дітей у Сполучених Штатах Америки страждає від двох основних проблем. По-перше, держава неспроможна запобігти проявам насильства та зневаги, тому що вона застосовує підхід невтручання у сім'ю. По-друге, коли мають місце випадки насильства та зневаги, втручання держави здійснюється надто грубо, протиставляючи права дітей правам батьків, при цьому вона не стоїть на сторожі інтересів ні тих, ні інших. У цій статті пропонується альтернативний підхід, що спрямований на роботу з батьками для запобігання випадків насильства та зневаги до того, як такі випадки стануться, а також на більш конструктивну реакцію у випадках насильства, що вже мали місце.

Ключові слова: насильство над дітьми, бідність, втручання держави, сім'я.

Хантінгтон К. Потерянные родители

Анотація. Система защиты детей в Соединенных Штатах Америки подвержена двум основным проблемам. Во-первых, государство не может предотвратить проявления насилия и унижения, поскольку оно применяет подход невмешательства в семью. Во-вторых, когда имеют место случаи насилия и унижения, вмешательство государства осуществляется излишне грубо, с противопоставлением прав детей правам родителей, при этом оно не стоит на страже интересов ни тех, ни иных. В данной статье предлагается альтернативный подход, направленный на работу с родителями по предотвращению случаев насилия и унижения до того, как такое случится, а также на более конструктивную реакцию в случаях насилия, которые уже имели место.

Ключевые слова: насилие над детьми, бедность, вмешательство государства, семья.

Huntington C. Missing Parents

Annotation. The child welfare system in the United States suffers from two fundamental failures. First, the government fails to prevent child abuse and neglect because it adopts a hands-off approach to family well-being, failing to provide parents with key supports. Second, when child abuse and neglect does occur, the government intervenes in a heavy-handed fashion, pitting the rights of children against the rights of parents, and serving the interests of neither. This article suggests an alternative approach that would work with parents to prevent child abuse and neglect before it occurs and respond more constructively if it does happen.

Key words: child abuse, poverty, state intervention, family.